

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

תוכן

א. שלשה אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית ... הראשונה יוצאת משום אחות אשה ושניה משום צרתה ... עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת

1

- א. שלשה אחין ... כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה.....2
- ב. שלשה אחים שנים מהם נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית גירש ... זו היא שאמרו וכולן שמתו או נתגרשו צרותיהן מותרות ... אבל מת ואחר כך גירש אסורה.....3
- ג. למעומי כנס ואח"כ גירש ... נישואין הראשונים מפילים.....4
- ד. וכולן שהיו בהן קדושין או גרושין בספק הרי אלו הצרות חולצות ולא מתייבמות..5
- ה. זרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה זהו ספק קדושין.....5

דף ל.

א. שלשה אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית ... הראשונה יוצאת משום אחות אשה ושניה משום צרתה ... עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת

שלשה אחים¹ שנים מהן – ראובן ושמעון – נשואין שתי אחיות – רחל ולאה, ואחד – לוי – נשוי נכרית – שרה. מת שמעון בעלה של רחל, וכנס לוי את אשתו של שמעון, ומת, וכן אם מת לוי הנשוי נכרית לפני שמעון, וכנס אחד מבעלי האחיות – שמעון, בעלה של רחל – את אשתו של לוי – שרה – ומת, ונפלו שתיהן לפני השלישי – ראובן, הראשונה – רחל – יוצאה לשוק ללא ייבום וללא חליצה משום אחות אשה, וכמו שנתבאר לעיל דף ב. שהרי היא אחותה של לאה, אשתו הנוכחית של ראובן. והשנייה – שרה אשתו של לוי – משום צרתה, שצרת ערוה כערוה כמו שנתבאר שם.

¹ שו"ע ונו"כ קעה א ז ח וב"ש ו ועיי"ש ביאור הגר"א מז

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

ואם לוי לא כנס את רחל במקרה הראשון, או שמעון לא כנס את שרה במקרה השני, בין שעשה בה מאמר² בין שלא עשה בה מאמר³, ומתו שמעון ולוי, הרי שרה חולצת לראובן ולא מתייבמת, שהרי היא צרת ערוה בזיקה כיון שנפלה עתה לפני ראובן יחד עם רחל, אף על פי שקודם שמת שמעון, במקרה השני היתה מותרת להתייבם לראובן, כמו שהיתה מותרת לשמעון, מכל מקום אחר שמת גזרו בה משום צרת ערוה, שהרי היתה צרת ערוה בזיקה⁴ בשעה שמת אחיו השני.

א. שלשה אחין ... כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה

כל יבמה⁵ שאין אני קורא בה בשעת נפילה ליבום "יבמה יבא עליה", משום איסור ערוה⁶, הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה על היבם לעולם בערוה⁷, אף על פי שחזרה ונראתה ליבום, וגם אם ייבמה יבם אחר וחזרה והותרה לו אחר כך, הרי זו אסורה עליו עולמית⁸, ולא עוד אלא שאפילו אם הותר איסור ערוה שבה באותה נפילה, אינה חוזרת וניתרת.

² צ"ע דהבא בלאו איסור דאחייות נמי אסירא דה"ל אשת ב' מתים כיון דעשה בה מאמר וכח"ג הקשה רש"י לקמן בשמעתין אמתני' דלקמן. מהרש"א בסוגייתו.

³ וכדעת רב אשי להלן בסוגיין שהא דקתני מאמר לאפוקי ב"ש דאמרי מאמר קונה.

⁴ דהא סבירא לן יש זיקה, מאירי בסוגיין. כתב (הרא"ש סי' ה) והאי דקתני מאמר לאפוקי מבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליצה נמי לא תיבעי קמ"ל דצרתה חולצת עכ"ל. ודלא כרישב"א שכתב "ומיהו בסיפא אפילו למ"ד יש זיקה דוקא שעשה בה מאמר הא לאו הכי נכרית מתייבמת דבחי האח שמת עתה ראויה היתה נכרית לכל אחד מהן ומשום דמית חד מיניהו לא איתסרה לאידך כלל,

⁵ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קעה א

⁶ להוציא את הנדה שעל אף שאסורה עתה. נקראת יבמה יבא עליה ואינה נאסרת. ביאור הגר"א שם ב

⁷ רשב"א יבמות כז ב סוד"ה אמר ר"ה: אלימא זיקה לשווייה בערוה לעולם.

⁸ שנאמר דרכיה דרכי נעם ואין זה דרכי נועם שתחזור ותיזקק ליבם זה לאחר שנפטרה ממנו בשעת נפילתה ליבום. ולפיכך באופן שאם תחזור להזקק ליבם לאחר שיותר איסורה, אינו גרעון בדרכי נועם, אינה נאסרת, ולכן יבמה שבשעת נפילה היתה נדה ונטהרה, הרי זו מתייבמת, שכיון שאף לבעלה צריכה היא להמתין עד שתיטהר, והרי זה בכלל דרכי נועם שתתייבם לכשיטהר. כמבואר בתוס' ב. ד"ה ואחות בתי' ב תוס' מהר"ם ור"פ ט. בשם ר"י, ועי' ראב"ן שם ושו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד"פ סי' תתסו בתי' א ועי' כתב וחזקת דרע"א ח"ב סי' סה וקוה"ע סי' ו אות א,

ויש סוברים שאף במקום שאפילו תיזקק ליבום יהא זה דרכי נועם – כגון במקום שלא הותרה לשוק בשעת נפילה, שיש סוברים שדרכי נועם הוא שתיזקק ליבום – אינה מתייבמת לאחר שתותר, שמשום דרכי נועם למדנו בכוונת הכתוב שהכל תלוי בשעת הנפילה, ומעתה אין הדבר תלוי בדרכי נועם בכל מקום ומקום, אלא הכל הולך אחר שעת הנפילה. וכתבו אחרונים שיש ראשונים החולקים על זה וסוברים שזה שאסורה עולמית

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

ולפיכך שני אחים נשואים שתי אחיות ומת אחד מהם, ואחר כך מתה אשתו של שני, שהותר איסור אחות אשה שעליה, הרי זו אסורה עליו עולמית, הואיל ונאסרה עליו שעה אחת בשעת נפילה, ואף על פי שחזרה ונראתה ליבום באותה נפילה.

ואפילו לא נדחתה מבית זה לגמרי שיש שלושה אחים, ובכך יש שם אח אחר שזוקקה ליבום, וקורא אני בה בשעת נפילה "יבמה יבא עליה" אינה חוזרת ונזקקת לזה שנאסרה עליו בשעת נפילה, והרי היא לגביו כאשת אח שיש לו בנים.

ב. שלשה אחים שנים מהם נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית גירש ... זו היא שאמרו וכולן שמתו או נתגרשו צרותיהן מותרות ... אבל מת ואחר כך גירש אסורה

אין ערוה פוסרת צרתה מן היבום והחליצה, אלא כשהן צרות זו לזו בשעת נפילה, אבל אם מתה הערוה בחיי בעלה או שנתגרשה, צרתה מותרת, שמיתת הבעל היא שמפלת נשיו ליבום, ובשעת נפילה ליבום אינה צרת ערוה.

לפיכך שלושה אחים שנים – ראובן ושמעון – נשואים שתי אחיות – רחל ולאה – ושלישי – לוי – נשוי נכרית – שרה – , גירש אחד מבעלי האחיות – ראובן – את אשתו – רחל – ומת לוי הנשוי הנכרית – שרה – , וכנסה ראובן המגרש ומת, זוהי שאמרו שמתו העריות או נתגרשו צרותיהן מותרות ומייבם או חולץ ראובן לשרה שהרי לא היתה צרת ערוה מעולם לא בנישואין ולא בזיקה.

מת לוי הנשוי נכרית – שרה – קודם שגירש שמעון את רחל. ואם כן עתה היא זקוקה לראובן ושמעון בעלי האחיות והרי היא צרת ערוה בזיקה, מכל מקום מותר לאחד מהם לייבם אותה⁹. אלם אם לא כנסה אף אחד מהם ומת, אסור לשלישי לייבם שהרי צרת אחות אשתו בזיקה¹⁰.

הוא דין מיוחד בפני עצמו, ולא משום דרכי נועם, שסברא היא שכל שלא הותר איסור אשת אח בשעת נפילה, שוב אינו נותר

⁹ ואין היא נחשבת צרת אחות אשתו כיון שבשעת נפילה איננה צרתה אלא בזיקה. ב"ש שם ז

¹⁰ ב"ש ח

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

גירש אחד מבעלי האחיות – שמעון – את אשתו – רחל – ומת שמעון, אסורה לאח השלישי ראובן, מפני שהיתה פעם אחת צרת ערוה בזיקה, ואף על פי שלא היתה צרת ערוה בשעת נפילה, גזרו בה משום צרת ערוה בשעת נפילה, שגזרו גירש אטו לא גירש¹¹ ויבואו לייבם צרת ערוה בזיקה אפילו בשעת נפילה, ומתוך שייבמו צרת ערוה בשעת נפילה יבואו לייבם צרת ערוה ממש בשעת נפילה. וכל שכן אם לא גירש את האחיות שאסורה זו משום צרת ערוה בזיקה בשעת נפילה¹².

אם לוי היה נשוי נכרית, ויש לשמעון בנים ומת, אסורה זו לאח השלישי ראובן משום שהיתה זקוקה לאחיו שיש לו בנים, והוא ליה כאשת אח שיש לו בנים¹³.

אבל אם כנס בעל האחיות את הנכרית וגירש הערוה ומת, מותרת הנכרית לאח הנשאר, כיון שלא היתה צרת הערוה בשעת נפילה דהיינו בשעת מיתת אחיו השני, דכיון שכנסה ופקע ממנה זיקת הראשון לגמרי לא גזרו בה, כך העלו הפוסקים. אבל הוא תמוה בעיני הרבה, דמאי שנא מגירש ולא כנס שאסורה, ה"נ נגזור גירש אטו לא גירש וצ"ע. ואפשר, דהתם, אבל, נ"ל.

דף ל:

ג. למעוטי כנס ואח"כ גירש ... נישואין הראשונים מפילים

במקרה הנזכר כנס שמעון אחד מבעלי האחיות את שרה הנכרית, לאחר מיתת לוי, לא שנא גירשה את אשתו רחל (שהיא הערוה) קודם שכינס לא שנא גירשה אחר כך, ומת, יש מתירים¹⁴ לראובן לייבם את שרה, שהרי אין שייך לגזור אטו לא גירש שהרי לא יבואו לייבם בשביל זה צרת ערוה בשעת

¹¹ שהחזיקו חכמים דבריהם יותר משל תורה. לבוש שם

¹² כן הוא דעת הר"ף והרמב"ם והרא"ש שש אסורה אף על גב דקי"ל בעלמא מיתה מפלת מ"מ הכא גרע טפי מטעם המבואר בהרי"ף הגזרינן דאתי לייבם הנכרית אף אם לא יגרש הערוה כיון דאין אסורה לו אלא מחמת הזיק' וכ"כ הרמב"ם טעם זה ועוד טעם אחר כיון דהנכרית בשעת נפילה באיסור זיקה קא נפלה קמיה לא מהני בה גירושין מיהו לדעת רש"י הראב"ד ורשב"א וכו' וכ"פ הש"ג אם מת זה שגירש מותרת הנכרית דקי"ל מיתה מפלת כמה דקי"ל אם כנס הערוה ונכרי' וגירש הערוה מותרת הנכרית. ב"ש ח. והכלל דלרש"י מת ואח"כ גירש בין כנס או לא כנס שריא כרבא וכן כנס ואח"כ גירש מותרת אבל מת ולא גירש אסור' אף בלא כנס כלל. ביאור הגר"א שם יח

¹³ רמ"א שם

¹⁴ לבוש מהפוסקים ודרישה בטור. ועיין בביאור הגר"א יח, וז"ל "לקחו המוש"ע שיטה אחרת בדברי הר"ף היפך מדברי הרשב"א לגמרי דדוקא בלא כנס אסור מת ואח"כ גירש כג' הגאונים וכ"ש מת ולא גירש, אבל כנס בין גירש קודם שכנס בין אח"כ מותרת כרבא דמחמת נישואין האחרונים היא זקוקה וכ"ה דברי הרמב"ם פ"ו הלכה כ"ה.

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

נפילה, שכולם יודעים שיש הפרש ביניהם. ויש אוסרים¹⁵ שכל שכן הוא שהרי היתה צרת ערוה ממש בשעת נישואין עד שגירשה, וכן עיקר¹⁶.

ד. וכולן שהיו בהן קדושין או גרושין בספק הרי אלו הצרות חולצות ולא מתייבמות

היבמה¹⁷ שהיא ספק ערוה ליבם, כגון שקדש את לאה בספק קידושין והרי היא ספק ארוסתו, ואחותה רחל נשואה לאחיו מאביו, ומת אחיו בלא בנים, ונפלה רחל לפניו לייבום והיא עליו ספק אחות ארוסתו, הרי שתיהן אסורות עליו, רחל יבמתו שמא היא אחות אשתו שמא חלו הקידושין, וארוסתו שמא היא אחות זקוקתו רחל שאסורה מדרבנן¹⁸ ושמא לא חלו הקידושין, לפיכך יבמתו חולצת מספק ולא מתייבמת, וארוסתו מוציא בגט מספק.

ה. זרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה זהו ספק קדושין

זוג שהיו עומדים¹⁹ ברשות הרבים, או ברשות שאינה של שניהם, וזרק לה קידושה, קרוב לו אינה מקודשת, קרוב לה הרי זו מקודשת, מחצה על מחצה או שהיו ספק קרוב לו ספק קרוב לה ונאבדו קודם שיגיעו לידה הרי זו ספק מקודשת.

¹⁵ המגיד כתב בשם הראב"ד והרשב"א ורמב"ן וכן הוא מפרש דברי הרמב"ם בכנס פשיטא דאסורא. ב"ש שם

¹⁶ ומש"כ המחבר שם "אבל אם כנס בעל האחיות את הנכרית, וגירש הערוה, ומת, לא שנא גירש קודם שכנס הערוה, לא שנא אח"כ, מותרת הנכרית לאח הנשאר". לא נאמר דין זה על ייבום, אלא בא לחלק במקרה של שלוש אחים נשואים שלוש אחיות בין דין ייבום למקום בו אין ייבום ולומר שבמקרה שכנס אחד נכרית מהם נכרית וגירש את אשתו שהיא הערוה מותרת הנכרית לאח הנשאר שהרי אינה צרת ערוה בעת נפילה. ב"ש שם

¹⁷ שו"ע ונו"כ קעג ג

¹⁸ אף על גב אחות חליצתו מדברי סופרים, א"כ הוי ספק דרבנן אפ"ה קנסו רבנן וגזרו באחות חליצה אמו אחות גרושה דאורייתא לפיכך אלמזה לגזרותם להוציא אפי" על הספק אפילו בדיעבד כ"כ הנ"י פ"ב במתני' מי שקידש ולא כב"ח שכתב לכתחילה אסור מיהו אם קדם וכנס אין מוצאין אלא אף בדיעבד אם כנס מוצאין ממנו. ב"ש שם ג

¹⁹ שו"ע ונו"כ לה

הלכות הדף היומי

מסכת יבמות

ודוקא בספק²⁰ מחמת שתי כתי עדים המחולקים, אבל כת אחת²¹ המסופקת איך היה אין כאן בית מיחוש שמעמידים את האשה בחזקת פנויה דמעיקרא.

כיצד הוא קרוב לו וקרוב לה, כל שהוא יכול לשמור אותם²² והיא אינו יכולה זהו קרוב לו, היא יכולה לשמור אותם והוא אינו יכול זהו קרוב לה, שניהם יכולין לשמור אותם, או שניהם אינם יכולים לשמור כל אחד לבדו רק שניהם יחד. זהו מחצה על מחצה. אבל אם אין יכולין לשמרו כלל אינה מגורשת או מקודשת כלל²³.

²⁰ ח"מ שם ח מהמרדכי בשם מהר"מ. ועיין ב"ש ט

²¹ ואם כת א' נחלקה ע"א אומר קרוב לה וא' אומר קרוב לו הוי ספיק' דרבנן משום דאיכ' חד סהדא דאמר קרוב לה גזרו בה רבנן והוי קידושי דרבנן.

²² אף על גב דלא מצינו בשום מקום שיהא הקניה תלויה בשמירה מ"מ מפני תקנ' עגונות אמרו כן בניטין ומשום לתא דגיטין תקנו כן בקידושין וע' בר"ן שהאריך שם וכ' ומקודשת מדאורייתא דהפקר ב"ד הפקר ודלא כר' ירוחם דכתב דאינו רק קדושי דרבנן בקנין דרבנן וע' בדברי הר"ן שהאריך שם. ח"מ ז

²³ ח"מ שם ט וב"ש שם י